

EUSKARAREN ETA KATALANAREN LEGEAK

Hamarkada luze baten ondoren

ANDRES URRUTIA

Dagoeneko joanak dira urte batzuk Espainiako Konstituzioak ezarritako molde juridiko-linguistiko berria (1978) bere lehen ondorioak sortzen hasi zenetik.

Aspaldiko kontua baino, gai berria dugu gurean gazteleraz besteko hizkuntzen araubidea. Horrexegatik, hain zuzen ere, atzera begira jartzeko eta neurri txiki batean ere, geroari buruzko gogoeta batzuk egiteko une aproposa izan daiteke honako hau.

Egia esan, eta erkaketak erkaketa direla, berebiziko eta berehalako argumentua izango genuke horretarako euskarari dagokion munduaren azterketa edonondik hasiko bagenu ere.

Hala ere, legea izango dugu guk autu nagusia, alegia, hizkuntzei buruzko bizi dugun legedia honek zernolako eragina izan duen euskararen gune propioa sortu eta osatzeko.

Horretarako, besterik gabe, euskararen inguruko legedia aztertzea nahikoa izango genuke, bestelako itsaso handitan gure burua sartzeke. Hala ere, oraingo honetan, orokortasunaren izenean, aldarte desberdineko bidea hobetsi dugu. Horrela, gaingiroki bada ere, konstituzio horretatik eratorriko munduan, gure ustez berezien eta goratuen ditugun Catalunya eta Euskal Komunitate Autonomoaren legedia linguistikoak aztertzeari ekingo diogu. Xehekerietan jausi gabe eta zehaztapide osoz ibili gabe, legedia linguistiko horien lerro eta ardatz nagusiak izango dira gure aztergai, hauek ahalbideratzen dituztelako, ahalbideratu ere, katalana eta euskararen bizimodua eta bizibaldintzak.

Izan ere, estatu espainolean begi-bistakoak ditugu, kulturaren eta hizkuntzaren ikuspegitik bederen, bizpahiru komunitate bereizi. Hauen artean, ezbaierik gabe, Catalunya eta Euskadi dira nagusiak. Biok izan ziren lehenak beren autonomia erdiesterakoan. Biotan bazen hizkuntza berezia eta biotan ere, norbere nortasunarekiko kezka bizia. Bioi, azkenez ere, jantzi bera eskeini zitzaizen gaineratik (konstituzioa), barneko erropak (estatutuak) aiurri desberdinetakoak izan arren.

Erkaketarako osagaiak honetara jarrita, badago bestelako elementu bat ere, dema horretan lagungarri gertatzen zaiguna. Ari gara, ari ere, euskaldunok betidanik Catalunya eta katalanak miresteko erakutsi dugun jarrera eta haiek harturiko eta sorturiko hainbat ekimenekin liluratzeko jokaera. Beneran mintzo al daiteke katalanen «mirakuluaz»? Noraino izan dira baliagarri azken urteotako lanabes juridikoak gazteleraz besteko hizkuntzak babesteko eta euskarari zein katalanari bizi-modu erosoago bat emateko? Berdinak izan al dira edota izan behar al dute lege-erreminta hauek bi kasutan? Ba al dugu zer ikasirik euskaldunok katalanen esperientziatik? Galderak metatzen zaizkigu lumaren puntan, gai hauen jorraketa behar bezala egin nahi izanez gero.

Esan gabe doa, abiapuntu apal batetik hasten garela gure lege-hizkuntz gaineko jardun honetan. Abiapuntu honek, nolahi ere, hiru ardatz nagusi galdatzen ditu ezinbestean, gaiaren haria aurrera eramateko: lehenik, nondik gentozen azaldu beharra; hurrena zer-nolako tresnak izan ziren une konkretu batean (Konstituzioaren unean eta ondorenean) erabili zirenak hizkuntzei buruz; eta azkenik noraino izan diren lanabes juridiko-linguistiko hauek, aurretiaz markaturiko helburuak eskuratzeko baliabide zuzenak, bakoitza bere gizartean.

Honen ondoren, baita ere, etorkizuna zer-nolako izan deza-kegun ere azalgarri gerta dakiguke.

Esan dezagun, aldeztu aurretik, araubide guztien balioa erlatibizatu egiten dugula eta beren-beregi hizkuntz araubidearena, honek usu erantzun egiten diolako arazo eta egoera konkretu eta zehatz bati, eta erantzun hori ematerakoan gainera, unean uneko eta tokian tokiko botere, indar eta balio juridikoen arabera egiten duelako.

Erabat aldagarriak dira, beraz, lege-irizpideak eta guztiz onuragarriak, hauen ondorioz, horien gaineko kritikak eta iruzkinak.

ARAUBIDE BATEN HASIERA: CATALUNYA ETA EUSKADI

1978. urtea dugu. Aurreko erregimenaren agintari bakarra hil da eta errege berriaren manupean gaituzue.

Lege batzuk bitarteko zirela, Espainiako Estatua mende honetako bigarren konstituzioaldi demokratikoa bizitzeko atarian zegoen. Horretarako behar-beharrezkoa zuen Konstituzioa bera, ordenamendu juridiko osoaren oinarri eta zutabe nagusia.

Horretan zetzan lehen kolpea. Horretan ere, zeresanik ez dago, estatu espainolaren hizkuntzen etorkizunerako eronka berria.

Goi legeak, ezaguna denez, ez zituen askoren uste eta itxaropenak bete. Batzuentzat motz eta heldubako gelditu zenak (alegia, gazteleraz besteko hizkuntzen araubideak), besteentzat kolokan jartzen zuen ordurarte gaztelerak zuen lehentasun ezinbestekoa.

Hizkuntzei buruzko formulazioa, hala ere, era askotan ulertzeko modukoa genuen, bere hitzetatik bertatik eratoritzen denez:

«3, artikulua.

1. Gaztelania da Espainiako Estatuaren hizkuntza ofiziala. Espainol guztiek jakin behar dute eta erabiltzeko eskubidea dute.

2. Espainiako beste hizkuntzak ere ofizialak izango dira haiei dagozkien erkidego Autonomoetan berauen Estatutoei dagozkien eran.

3. Espainiako hizkuntza moeta ezberdinen aberastasuna kultur ondare bat da eta hura babes eta begirunegarri izango da.»

Espainiako Konstituzioa (1978)

Argi zeudenak, besterik ezean, honakook,

1) Gaztelerak bere nagusitasuna mantentzen zuen juridikoki, bera baitzen Espainiako estatu osoan hizkuntza ofizial bakarra. Komunitate Autonomo batzuetan hango hizkuntzarekin batera; besteetan aldarte bakarrean. Estatu-lurralde osoa hartzen zuen bere magalean gaztelerak.

2) Beste hizkuntza batzuek, ordea, onarpen mugatuagoa zuten, hala nola euskarak edo katalanak, hauek «ofizial» izatera pasa zirelako legeak ezarritako molde eta lurralde zehatzetan.

3) Gazteleraren izana areagotzeko, gainera, espainol guztiek berau dute ezagutu beharreko hizkuntza bakarra. Beraz, eta edu aktiboan ez bada ere, geroxeago Auzitegi Konstituzionalak zehaztu zuenez, ez dago gazteleraz emandako mezuari muzin egiterik, auresuposatzen baita espainol nazionalitatedun orok ezagutzen dutela, kontrakoa frogatu beharra dagoelarik.

4) Azkenez, gazteleraz besteko hizkuntzei zuzentzen zaien dei zabala, Espainiako hizkuntz mota ezberdinen aberastasuna «kultur ondare» eta «babes eta begirunegarri» baita. Aldarrikatze honek, hala ere, ez du ematen hizkuntza hauen bizimodua garatzeko bide zabala izan denik, batipat Estatuari dagokionez.

Markoa, beraz, estu samarra batetik eta kortse eta jantzi itogarria bestetik. Batipat aurreko berrogei urteotan larri eta nekez bizi izandako hizkuntzentzat, eta bereziki euskararentzat. Katalana ere, ez zebilen honetatik aparte.

Nolanahi ere, 1978. urteak ziklo itxi baten bukaera ekarri zuen bi hizkuntza hauexentzat. Katalana, gerra-osteko lehen urtetan zigortua izan eta gero, hirurogeietan bizi zuen loraldiak markaturiko ildo berrien bidean genuen. Demografia tinko bati eutsiz, gerra ondoko jende-uholde kanpotarrak kalterik ekarri bazion ere bere hiztun-kopuruari, hizkuntza mintzatu eta idatzia genuen gizartean, eta oztopoak oztopo, gutxienezko presentzia baten jabe zena. Literatura, hizkuntzalaritza eta abarrek bere lehen emaitzak emanak zituzten Franco hil aurretik eta hala-nolako finkatzea zuen hartua katalanak bere gizartean.

Euskarak, ordea, ez zuen horrenbeste aurrerabiderik ikusten. Demografia urrikoa izanik ere euskal lurraldean, gerra-osteko urteak latzak izan zitzaizkion. Euskalkietan banatua, gerra aurreko ahaleginak deseginda, euskarak urte beltzak bizi zituen. 1968. urtean, hala eta guztiz ere, aurrekoarekin erpinajo eta hizkera batu baten formulazioa azaldu zuen euskarak. Hizkuntzak etorkizunaren mundua behar zuen eta horretarako batu beharra, berez zituen arazoei aurre egin ahal izateko.

Bestalde ere, belaunaldi berri batek bidea zuen irekia, modemitatearen aitzakian. Gorantza zetorkigun euskara, gatazkak gorabehera. Euskarazko irakaskuntza ere handitzen. Bidea antolatu beharra, abiadura-apur honi zegokion lorratza egokia izan zedin.

Biotan, hala ere, Catalunyan eta Euskadin, hizkuntza, herriaren nortasunean sustraituriko ikurtzat hartu zen, konstituzioaren agindua, hots, lurraldekako hizkuntz ofizialtasuna, estatutu-testuetan idazterakoan.

Catalunya:

«Article 3.

1. La llengua pròpia de Catalunya és el català.
2. L'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol.
3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.
4. La parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció».

Estatut d'Autonomia de Catalunya (1979)

Euskadi:

«6. artikulua.

1. Euskarak, Euskal Herriaren berezko hizkuntza denez, hizkuntza ofizialen maila izango du Euskal Herrian gaztelaniarekin batera eta guztiek dute bi hizkuntzok ezagutzeko eta erabiltzeko eskubidea.
2. Komunitate Autonomoko Erakunde amankomunek Euskal Herriko egoera sozio linguistikoaren ñabardurak kontutan izanirik, bi hizkuntzen erabilpena bermatuko dute, beroien ofizialtasuna erregulatuz, eta beroien ezagutza segurtatzeko behar diren neurriak eta medioak erabaki eta baliaraziko dituzte.
3. Hizkuntza dela-eta, ez da inor gutxietsiko.
4. Euskarari dagozkionetan, Euskaltzaindia izango da erakunde aholku-emale.
5. Euskara beste euskal lurralde eta komunitate batzuetako ondarea ere izanik, erakunde akademiko eta kulturalezkoek beroiekin izan ditzaketen harreman eta loturez kanpo, Euskal Herriko Komunitate Autonomoak eskatu ahalko dio espainol Gobernuari lurralde eta komunitate horiek kokaturik daudeneko Estatuarekin itunak eta komenioak egin ditzala —edo eta hala behar izanez gero Gorte Jeneralei horretarako eskabidea ager dezan, berauek hura onartzeko—, horretara euskara zaindu eta bultzatzea dadin.» .

Autonomi Estatutua (1979)

Estatutuetan agerturiko formulazio honek eskatzen zuen, dena den, hurbilagoko idazkerarik eta proposamenik, euskararen eta katalanaren araubidea moldatzerakoan.

Horretara etorri ziren, bi komunitateotan argitaratu ziren eta gaur arte indarrean ditugun tresna juridiko-linguistikorik garrantzitsuenak:

- «*Euskararen erabilpena arautzeko oinarrizko legea (azaroaren 24koa, 10/1982)*».
- «*Llei de Normalització Lingüística a Catalunya. (6 d'abril de 1983)*».

Bi legeotan, ezbairik gabe, funtzio batzuk aukeratu ziren, hizkuntz hauen normalkuntzarako eginbidetzat.

Catalunya:

- Titol preliminar.
- Titol I: de l'us oficial.
- Titol II: de l'ensenyament.
- Titol III: dels mitjans de comunicació.
- Titol IV: de l'impuls institucional.
- Titol V: de la normalització de l'us de l'Aranès. »

Euskadi:

- Aintzin-Idazpurua.
- Lehenengo Idazpurua, atalburu bakarra: Herritarren eta herri-agintaritzaren eskubide eta eginbeharrak hizkuntzaren alorrean.
- Bigarren Idazpurua, lehenengo atalburua: Euskara Euskal Herriko Autonomia-Elkarteko lur-eremu barruko herri-arduralaritzan erabiltzeaz.
- Bigarren Idazpurua, bigarren atalburua: Euskararen irakaskuntzango erabilpena.
- Bigarren Idazpurua, hirugarren atalburua: Euskararen gizarte-adierazpideetango erabilkera.

- Bigarren Idazpurua, laugarren atalburua: Euskararen gizarte-erabilpena eta erakunde-alorreko beste alderdi batzuk.
- Bigarren Idazpurua, boskarren atalburua: Euskararen idatzitako hizkuntza ofizial denezko erabilkera.

(*JAKIN, Ikastolatik eskola publikora*. 28 zkia. uztaila-iraila 1983).

Zeintzuk, bide beretik ere, euskarari buruzko oinarri nagusiak? Labur esanda eta gure iritziz, jarraikoak ditugu:

1. *Ofizialkidetasuna*. Euskara ofiziala da gaztelerarekin batera, ondorio guztietarako eta esparru ofizial guztietan. Horretara eta Auzitegi Konstituzionalak zehaztu duenez, «ofizial» izate hori Administrazio eta botere publikoaren eta administratuen arteko bide zabala eta baliagarria da. Hona hemen euskarak urte luzeetan izan duen gabezia bere eskura ekarria. Gaztelerak lagunduta, horixe baietz. Ofizialkidetasun honek ekartzen du, bide beretik ere, euskararen eta gazteleraren arteko oreka «ofiziala».

2. *Lurraldetasuna*. Euskara, gaztelerarekin batera dugu ofiziala Euskal Komunitate Autonomoaren esparru osoan. Printzipio eta euskarri moduan, badirudi apostua lurraldetasunaren alde egiten dela. Hala ere, aurreko hau lehen azaldutako horrekin, hots, gaztelera ezagutzeko betebeharrarekin batera ekarriz gero, berehala antzematen da gazteleradunen aldeko eskubide pertsonala elkarrekin bizi dela euskaldunok dugun euskara erabiltzeko eskubide lurraldetarrarekin.

3. Euskara, *normalkuntza* prozesu baten objektutzat hartua dugu legean. Normalkuntza da helburua eta horretarako tresna dugu legea. Normalkuntzak, euskarak aspalditik bizi zuen egoera «diglosikoa» (hona hemen berbatxo miragarria) du erasogai, honetan bideratzen ditu bere ahalak eta lerrak.

Honekin batera ere, lege honek adierazten duen «oinarrizko» izaera, hots, etorkizunean markatu beharko diren hainbat lerro, garapen eta bestelako ustezko horien aintzindari izatea. Oinarriak, beraz, prozesu ez itxi, baino bide ireki batera abiatu eta zuzenduak.

4. *Gaztelera ezagutzeko obligazioa*, lehen azalduko, eta Euskal Komunitate Autonomoaren esparruan bete-betean aplikatu beharrekoa.

Horri erantsi behar, bestalde, euskara erabiltzeko eskubidea. Ez, ordea, gaztelararen parean, obligazioa. Bide horretara lerratu zen lege bakarrak, galegoarenak, ez zuen Auzitegi Konstituzionalaren bedekapenik erdietsi, euskara eta beste hizkuntzak/gaztelera bikote honen osagarrien arteko desoreka nabarmena sortuz.

Esan beharrik ez dago ere, marko eta inguru honetan are agotu egiten duela ondorioa «hizkuntza dela-eta, ez da inor gutxietsiko» esateak. Ikur nagusia, zutabe finkoa dugu hori, zenbait kasutan ere honela formulatu eta gaztelera ezagutzeko betebeharrarekin erkatuz gero, euskararen mesedegarri gertatzen ez dena.

5. Euskara «ofiziala» izanik ere, hurrengo arazoa bere aplikazio-eremuetan daukagu.

Aurretiaz azaldu ditugu normalkuntza-lege honen alor eta esparruak. Beste alor guztiei dagokien txikiena ere kendu gabe, mundu juridikoa har dezakegu abiapuntutzat, jarraian eta gainetik bada ere, Administrazioan, Botere legegilean eta judizialean hizkuntza kontuetan zer-nolako parametroak ezartzen diren azaltzeko.

Administrazioan jarri dira, eta batipat Euskal Komunitate Autonomoaren Administrazioan, errorik sendoenak euskarari buruz. Edozein hiritarrek Administrazioarekin duen euskaraz jarduteko eskubideari eutsiz, benetako ahalegin baterako hasikinak sortu ditu lege honek, bere akats eta guzti. Azken urteotako fenomenoak dugu hau, oraindik orain, abiada bizian dabilena.

Molde bereko ahaleginak ikusi ditugu Administrazioan ere, euskarak bizi duen beste normalkuntza-prozesuan, alegia, barne-normalkuntzari buruzkoan. Euskara mundu juridiko-administratiboaren eramaile izatea ez genuen eta ez dugu dema erraza.

Botere legegilean ere begi-bistakoa da euskarari buruzko legediak ez duela lortu, ezta hurrik eman ere, euskararen presentzia efektiboa, sinbolismo huts baten gainetik berarentzako ondorio zuzenak ekarriko dizkiguna.

Antzeko zerbait ere esan daiteke botere judizialaren sailan. Euskarari buruzko legeak eta areago, harez geroko «Ley Orgánica del Poder Judicial» delakoak ez du, beste behin ere, euskararen erabilera bermatzen. Hemen ere, gizarteak dituen ajeak bertan isladatzen direla aitortu behar, aitzaki edo berbazuri modura.

Hitz batez esateko, euskararen normalkuntzarako legeak markatu zituen erroak eta ardatzak baldintzaturik etorri zirela gogoratu behar. Konstituzioa, Autonomi Estatutua eta Euskararen legeak marrazturiko irudiak bazituen, izan ere, bere argilunak eta horiek izan dira eta izan daitezke, geroari begira ere, legedia honen garapuntuak.

Catalunya-n ere, euskarari buruz esandakoa bide beretik errepika daitekeela esan genezake.

Baliabide nagusiak, hau da, katalana/gaztelera ofizialkitetasuna, lurraldetasuna, gaztelera ezagutzeko obligazioa, hizkuntza dela-eta diskriminaziorik eza, horiek guztiak dira berriro agertzen zaizkigun leloak. Lelo berberok, haatik, badituzte berdintasunerako elementuak. Zerbait aipatzekotan, aurrez esandakoari jarraikoa gehi diezaikegu:

1. *Catalunya*-n katalanak hizkuntza «ofizial» izatetik at hizkuntza «propio» izatearren duen ekarria. «Propio» izate hau euskararen esparruan ere badugu. Falta dena, ordea, katalanek jarri duten filosofia da:

« Article 2.

1. El català és la llengua pròpia de Catalunya. Tots els ciutadans tenen el dret de conèixer-lo i d'expressar-s'hi, de paraula i per escrit, en les relacions i el actes públics, oficials i no oficials. Aquest dret suposa, particularment, poder: adreçar-se en català, de paraula i per escrit, a l'Administració, als organismes públics i a les empreses públiques i privades; expressar-se en català en

qualsevol reunió; desenvolupar en català les activitats professionals, laborals, polítiques i sindicals, i rebre l'ensenyament en català.

2. Les manifestacions de pensament o de voluntat i els actes orals o escrits, públics o privats, no poden donar lloc a Catalunya a cap mena de discriminació si són expressats totalment o parcialment en llengua catalana i produeixen tots els seus efectes jurídics igual com si fossin expressats en llengua castellana, i, per consegüent, pel que fa a llur eficàcia, no poden ésser objecte de cap mena de dificultat, d'ajornament, de requirement de traducció ni de cap altra exigència.

3. En cap cas ningú no pot ésser discriminat per raó de la llengua oficial que empra».

Llei de Normalització Lingüística a Catalunya (1983)

Alderaturiko testuak, beraz, «propiotasun» honen zereginaren arrastoak ematen dizkigu. Ez dago hemen «katalana» ezagutzeko betebeharrak, bestelako formulazioa baino, hau da, «propio» izateak erabili beharra dela esan nahi du, berrikitan «*Avantprojet de llei de reforma de la llei de normalització lingüística a Catalunya*» delakoak gogoratu digunez, bere 2. artikuluan:

«Article 2.

En els termes que estableix aquesta Llei, el català, com a llengua pròpia de Catalunya:

a) ha de ser la d'ús normal en l'activitat de les administracions públiques de Catalunya i en l'ensenyament.

b) ha de ser també d'ús normal en les comunicacions i informacions que les entitats privades adrecen al públic».

2. Bada, izan ere, bestelako ñabardurarik Catalunya-ren kasuan. Egia esan, honetan datza Catalunya-ko legean arautu zen Generalitateak hizkuntz eskubideak babesteko duen gaitasun juridikoa. Auzitegi Konstituzionalak indargabetu zuen Catalunya-k, herri gisa, bere eskubide linguistikoa babesteko elementu hau eta katalan hizkuntza, norbanakoaren mailatik herri-mailaraino jasotzeko saioa, hain zuzen ere, hizkuntz eskubideen nolabaiteko zentzu herritarra eta kolektiboa adierazten zuena.

«Article 4.

...

2. Sens perjudici del dret dels afectats a fer-ho directament, el Consell Executiu de la Generalitat està legitimat, amb tota la capacitat jurídica necessària, per a actuar d'ofici o a instància de qualsevol persona, juntament amb els afectats o separadament, exercitant les accions polítiques, administratives o judicials necessàries per a fer efectius els drets dels ciutadans reconeguts en l'article 3 de l'Estatut i en la present Llei».

Llei de Normalització Lingüística a Catalunya, 1983

Honek ez zuen indarririk lortu. Bere horretan gelditu zen, aurrerabiderik izan gabe.

IRAGANARI SO, ETORKIZUNARI ADI

XX. mendea bukatzeaz dago. Azken urteotako hizkuntz politika berriak euskara eta katalanarentzako aldarte antzekoak ekarri dizkigu, legez bada ere.

Aurreko lerroek zerbait erakutsi badigute, hizkuntz politika baten beharra izan da.

Honek, aurrekoarekin batera, iraganari so egitea galdatzen du, lege-mailan zer izan den lagungarri eta zer kaltegarri zehazteko eta ikasteko, etorkizuneko lorratzak ageriagoak eta argiagoak izan daitezten.

Honetara, hasierako elementu ez aldekoak ditugu:

1. Gazteleraz besteko hizkuntzak ezagutzeko beharra ez izatea, honek sortzen duen gazteleraren eta beste hizkuntza ofizialen arteko desoreka nabarmenarekin.

2. Hizkuntza «propioaren» kontzeptu horri mozkin gehiago ez ateratzea, batez ere, euskarari dagokionean.

3. Espainiako Estatu-Administrazioak erakutsi duen gazteleraz besteko hizkuntzei buruzko ardurarik eza, nahiko bistakoa eta zenbait kasutan ere, areagotu egin dena azken bolada honetan.

4. Komunitate Autonomoetatik bertatik sorturiko zenbait irtenbide finkatzeko lege-euskarri eskasa.

5. Askotan ere, gizartearen kezkak eta errealitate batzuk bideratu ezina, lege-marko honen barnean.

Era eta aldi berean ere, ez litzateke zilegi izango, etorkizunari adi jarrita, zenbait bide proposatu gabe bukatzea, eta hizkuntz politika baten bultzagarri izan daitezkeen lege-irtenbide anitzak honetara ez ekartea.

Honela esanda, badirudi legearen aldetik ikusita eta gaingiroki bada ere, horrelakoak komeniko liratekeela:

1. Estatuaren Administrazioak dituen baliabide eta bote-reguneek gazteleraz besteko hizkuntzekiko duten harrera gehitzea. Oraindik orain eta etorkizunean ere, gai askoren gaineko manua estatuarena dugu eta izango dugu, honek dituen hizkuntz esanahi guztiekin.

2. Bistakoa da, ildo beretik etorrira, Europa ren marko juridikoak honetan izango duen esangura. Europa ren produkzio, emaitza eta hainbat eskema ere euskaratu beharko ditugu, nahitanahiez, epe laburrean eta ertainean.

3. Komunitate Autonomoetan lekukurik dauden hainbat kompetentzien artean, hizkuntzarena ere garatzea, ez bakarrik administrazioaren sailean ez bada ere gizartean eragingarri diren bestelako alorretan ere (kontsumoa, zerbitzu sozialak, etab.), guzti horietan hizkuntz politika bat aurrera eramanez.

4. Hizkuntzarekiko administrazioen arteko politika jardun amankomuna.

5. Berriro ere zehaztea, marko zabalago batean, hizkuntzek gizarte eleanizetan jokatu behar duten zeregina.

Honek eskatzen du, eskatu ere, hizkuntz politika berriro zehaztu eta antolatzea, orain arteko xedeak noraino bete diren ikusteko eta eskura dugun biharko egun honetan zer-nolako izan beharko lukeen azaltzeko.